

 HELSE BERGEN Haukeland universitetssjukehus	Vedtak om somatisk helsehjelp til pasienter over 16 år uten samtykkekompetanse som motsetter seg helsehjelpen	
	Kategori: Pasientbehandling/Pasientrettigheter	Gyldig fra/til: 26.05.2021/26.05.2022
	Organisatorisk plassering: Helse Bergen HF/Fellesdokumenter/Pasientbehandling	Versjon: 1.02
	Godkjenner: Stig Harthug	Retningslinje
Dok. ansvarlig: Kolås, Gry Vivian	Dok.id: D65427	

Innholdsfortegnelse

1	Retningslinjens formål og pasienter denne gjelder for	1
2	Avgrensning mot øyeblikkelig hjelp	1
3	Avgrensning mot behandling av psykisk lidelse	1
4	Vilkår for vedtak om somatisk helsehjelp med tvang	1
5	Tillitsskapende tiltak	2
6	Legens vurdering av samtykkekompetanse	2
7	Eksempler på tvangstiltak	2
8	Vedtak av behandlingsansvarlig lege	2
9	Etter vedtaket	3
10	Referanser	3

1 Retningslinjens formål og pasienter denne gjelder for

- Sikre at pasienter over 16 år uten samtykkekompetanse og som motsetter seg nødvendige somatiske behandlingstiltak, får helsehjelp.
- Sikre at vedtak skjer i samsvar med reglene for somatisk helsehjelp med tvang i Lov om pasient – og brukerrettigheter, Kapittel 4A.

2 Avgrensning mot øyeblikkelig hjelp

- Kap.4A - vedtak skal IKKE fattes i akutsituasjoner der det må gis øyeblikkelig hjelp.
- Øyeblikkelig hjelp skal også gjennomføres selv om pasienten motsetter seg helsehjelpen, dette følger av Lov om helsepersonell § 7. Denne regel gjelder uavhengig av om pasienten er samtykkekompetent eller ikke. Legen avgjør når det foreligger en ØH – situasjon.
- Helsehjelpen og eventuell bruk av tvang/makt for å få gjennomført behandlingen, dokumenteres i Pasientjournal på vanlig måte.

3 Avgrensning mot behandling av psykisk lidelse

- Retningslinjen gjelder IKKE behandling av pasienters psykiske lidelse, da gjelder Lov om psykisk helsevern sammenholdt med Pasient- og brukerrettighetsloven.
- Ved henvisning av pasient på tvungen psykisk helsevern (TPH) til somatisk undersøkelse/behandling, må somatisk avdeling varsles på forhånd dersom det kan bli nødvendig med 4A – vedtak.

4 Vilkår for vedtak om somatisk helsehjelp med tvang

Vedtak etter Pasient- og brukerrettighetsloven kap. 4A fattes når det er nødvendig å gjennomføre tvangstiltak framover i tid. Lovens vilkår:

- Pasient er over 16 år og motsetter seg - verbalt og/eller fysisk - nødvendig behandlingstiltak
- Pasient mangler samtykkekompetanse i forhold til det aktuelle tiltaket.
- Tillitsskapende tiltak har ikke ført fram.

- Unnlatelse av å gi helsehjelp kan medføre vesentlig helseskade.
- Den behandling som skal gis anses å være nødvendig.
- Tvangstiltak som må gjennomføres for å få gitt helsehjelp er forholdsmessig i forhold til behovet for behandling.
- Etter en helhetsvurdering er det å gi helsehjelp med tvang den beste løsningen for pasienten.

5 Tillitsskapende tiltak

- Selv om henvisende lege eller eksternt personell på forhånd har varslet at tvangsvedtak kan bli nødvendig, skal sykehuset i samarbeid med pasient, pårørende og eventuelt kommunalt personell som følger pasienten, gjøre et forsøk på å trygge pasienten tilstrekkelig til få gjennomført helsehjelpen uten å måtte bruke tvang.
- Dersom pasienten ved tiltak i punktet over lar seg overtale eller ved håndledning og lignende etterkommer helsepersonellens anmodninger, er det ikke behov for tvangsvedtak.
- Dersom pleiepersonell, radiografer, stråleterapeuter m.fl., erfarer at helsehjelpen ikke lar seg gjennomføre på grunn av pasientens motstand, skal behandlingsansvarlig lege varsles.

6 Legens vurdering av samtykkekompetanse

- Det er behandlingsansvarlig lege som avgjør om pasienten mangler samtykkekompetanse i forhold til aktuelle behandlingstiltak. (Behøver ikke avgjøres av psykolog/psykiater).
- Samtykkekompetanse kan mangle helt eller delvis dersom pas. p.g.a. fysiske eller psykiske forstyrrelser, senil demens eller psykisk utviklingshemming åpenbart ikke er i stand til å forstå hva samtykket omfatter.
- Pasient og nærmeste pårørende skal informeres ved beslutning om manglende samtykkekompetanse og beslutningen skal i tillegg dokumenteres i pasientjournal.

7 Eksempler på tvangstiltak

Listen under er ikke uttømmende, men gir eksempler på tiltak som kan være aktuelle for å få gjennomført helsehjelpen:

- Beslutning om å gi pasienten legemidler i mat/drikke uten at pasienten er informert om dette.
- Beslutning om bruk av sengehest eller belte i seng/stol som bevegelseshindrende tiltak.
- Beslutning om å holde bein og armer for å få gjennomført nødvendig kateterisering.
- Beslutning om bruk av beroligende legemidler eller narkose for å få gjennomført nødvendig billeddiagnostikk eller stråling.
- Beslutning om (kortvarig) bruk av psykofarmaka for å komme i posisjon til å undersøke psykotisk pasient for eventuell somatisk sykdom.

8 Vedtak av behandlingsansvarlig lege

- Legen må i samråd med personell som skal gjennomføre tvangstiltaket, vurdere hva som vil være det minst inngripende tvangstiltak for å få gjennomført den aktuelle behandlingen.
- Det er legen som er ansvarlig for den undersøkelsen / behandlingen som skal gjennomføres i Helse Bergen, som fatter vedtaket. Mal for vedtak finnes i DIPS: *BL Vedtak om somatisk helsehjelp*.
- *Alle* felt i vedtaksmalen skal være utfylt, merk særlig
 - angivelse av varighet av vedtaket
 - beskrivelse av tvangstiltaket, herunder eventuell type legemiddel og dosering når det er relevant

- hva nærmeste pårørende har opplyst som forklaring på motstanden og hva han/hun tror pasienten ville ønsket
- hvilken kollega legen har konferert med når det er et krav

9 Etter vedtaket

- Involvert personell informeres og vedtak iverksettes umiddelbart når det foreligger godkjent vedtak i DIPS.
- Pasient og nærmeste pårørende informeres om vedtaket, eventuelt kan de få utskrift. Pasient kan informeres i ettertid, dersom informasjon i forkant kan hindre gjennomføring av tvangstiltaket.
- Informasjon om tvangsvedtaket sendes i arbeidsflyt i DIPS til den som i avdelingen har overordnet faglig ansvar og skal følge med på bruk av tvangsvedtak (for eksempel avdelingsoverlege/seksjonsoverlege).
- Dersom nødvendig med narkose for å få gjennomført stråleterapi, radiologisk undersøkelse eller lignende, kontaktes Utposten for bistand, se blant annet egen prosedyre for Radiologisk avd.
- Utskrift av vedtaket sendes til Statsforvalteren i Vestland for etterfølgende kontroll. Det kan i tillegg vedlegges utskrift av journal dersom dette gir utfyllende informasjon til selve vedtaket.
- Når helsehjelpen eller behov for bruk av tvangstiltak ikke lenger er nødvendig, skal tvangstiltaket avsluttes og dette dokumenteres i journal.

10 Referanser

[1.17.1.12 Lov om pasient- og brukerrettigheter. Kap 4 A. Helsehjelp til pasienter uten samtykkekompetanse som motsetter seg helsehjelpen mv.](#)
[3.2.8.6 Samtykkekompetanse og pasientautonomi. Senter for medisinsk etikk. UiO: Institutt for helse og samfunn](#)